

Результатом реалізації імітаційної моделі прогнозування грошових потоків страхової компанії являються дані про фінансовий результат діяльності страховика, який, по суті, являється чистим грошовим потоком [3].

Слід відзначити, що згідно з практикою планування страхової діяльності прогноз грошових потоків страхової компанії для першого року цілеспрямовано проводиться за місяцями, другого року – за кварталами, а для всіх наступних років – за різними річними значеннями. При цьому отримані місячні прогнози становлять основу процесу розробки заходів по управлінню грошовими потоками страхової компанії та їх оптимізації та враховуються при розробці загальної стратегії розвитку страховика на майбутній фінансовий рік [4].

Таким чином, механізм прогнозування грошових потоків страхової компанії дає можливість уникнути негативних наслідків, пов'язаних з зміною структури грошових потоків і, тим самим, забезпечити стабільність фінансового стану страховика та його платоспроможність.

Слід відзначити, що механізм прогнозування грошових потоків є складовою частиною системи економічної діагностики діяльності страховика, в зв'язі з чим в якості перспектив подальшого розвитку проблеми ефективного управління страховою діяльністю можна визначити розробку механізму моніторингу фінансового стану страхової компанії.

Істочники та література:

1. Адамчук Н. Г. Операційна діяльність страхової компанії / Н. Г. Адамчук, Е. С. Сопина // Страховий бізнес. – 2002. – № 1. – С. 30-39.
2. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – С. 106-109.
3. Гварліани Т. В. Грошові потоки в страхуванні / Т. В. Гварліани, В. Ю. Балакірова. – М. : Фінанси та статистика, 2004. – 334 с.
4. Кургін Е. А. Страховий менеджмент / Е. А. Кургін. – М. : РКонсульт, 2005. – 302 с.
5. Николаєва О. Е. Міжнародні стандарти фінансової звітності / О. Николаєва, Т. В. Шишкова. – М. : Либроком, 2011. – 240 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» : [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітична газета «Податки та бухгалтерський облік» : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/info/instrbuh/psbu4/>.
7. Хемптон Д. Д. Фінансове управління в страхових компаніях / Д. Д. Хемптон. – М. : АНКІЛ, 1995. – 263 с.
8. Яшина Н. М. Основи забезпечення фінансової стійкості страхової організації / Н. М. Яшина // Справочник економіста. – 2008. – № 10. – С. 126-135.

Стефаненко М.М., Смирнова Г.О.

УДК 657

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність дослідження. Однією з головних функцій банків є формування пропозиції грошей в економіці. З точки зору сучасної економічної теорії таку пропозицію забезпечують три основні канали – валютний, купівля цінних паперів державного боргу та рефінансування національним банком банківських установ [1].

Останнім часом вітчизняна практика реалізації Національним банком грошово-кредитної політики спіралес подвійно на валютний канал, частка якого у пропозиції грошей в окремі роки перевищувала 80%. Втім, попри всю очевидність зазначеної проблеми з різних, переважно суб'єктивних, причин зробити це виявилось дуже складно.

Аналіз останніх досліджень свідчить про значний інтерес до окресленої проблеми з боку науковців і практиків. Передусім треба назвати наукові праці В.М. Гейця, Н.І. Гребенік, А.А. Гриценка, І.О. Лютого, В.І. Міщенко, О.І. Петрика, А.В. Сомик, В.С. Стельмаха, А.В. Шаповалова, І.А. Шумила. Однак, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень і практичних розробок, досі не розв'язано певну частину методологічних і методичних проблем забезпечення ліквідності банківських установ та збалансування попиту і пропозиції грошей в умовах трансформаційної економіки.

Метою даної статті є обґрунтування основних напрямів удосконалення грошово-кредитної політики щодо забезпечення ліквідності банків і поліпшення механізмів формування пропозиції грошей в Україні.

Результати. У фінансових та банківських колах панувала думка про можливість подолання фінансової кризи переважно завдяки державній підтримці фінансового сектору (Бразилія, Китай, Російська Федерація) або шляхом максимально повного використання інструментів грошово-кредитної політики – коригування валютного курсу, підтримки платоспроможності банків, списання боргів тощо. Втім, як засвідчила практика, головними інструментами подолання кризи все-таки залишаються бюджетні та податкові механізми.

Відповідно до світової практики підтримка банківської ліквідності здійснюється лише на короткостроковій основі й за умови, що орган банківського нагляду оцінює фінансову платоспроможність і здатність надати під такий кредит Національного банку адекватне забезпечення. Разом із тим треба зазначити, що підставою для надання короткострокової підтримки ліквідності за надзвичайних

обставин є проблеми з фінансуванням чи ліквідністю на ринку (наприклад, у банках відбувається вилучення депозитів або вплив ресурсів із ринку спричинив різке збільшення ставок запозичення).

Так, відповідно до нової практики рефінансування скорочено терміни використання інструментів регулювання ліквідності до 90 днів, виключено поняття стабілізаційних кредитів, скасовано використання валютних свопів, чітко визначено поняття кількісного та процентного тендерів, перелік інструментів рефінансування, види заставного забезпечення, зокрема іноземну валюту, тощо. При цьому зазначимо, що до основних принципів рефінансування банків у сучасних умовах необхідно віднести: доступність, прозорість, адекватність ситуації, операційну незалежність, рівність доступу банків до всіх інструментів, наявність і прийнятність заставного забезпечення, гармонізацію і гнучкість у використанні інструментів, забезпечення низького рівня ризику й низьких адміністративних витрат.

З метою забезпечення оперативного реагування на обсяги пропозиції грошей в економіку центральний банк повинен використовувати широкий набір різноманітних інструментів. Тому з практичної точки зору важливого значення набуває ключове розмежування між операціями на відкритому ринку і постійно діючими механізмами рефінансування, які є частиною управління ліквідністю з боку центрального банку у звичайних умовах, і стабілізаційними кредитами, які можуть надаватися у виняткових випадках системно важливим, життєздатним, платоспроможним банкам, що потребують додаткової ліквідності (або й капіталу) і втручання органів нагляду з метою проведення реструктуризації. Це розмежування пов'язане не з якимись особливими умовами формування пропозиції грошей, їх обсягом, терміном погашення позик тощо, а лише зі статусом банка-позичальника, який опинився в певних обставинах унаслідок дії екзогенних чинників.

Основним видом операцій із підтримки банківської ліквідності в Україні є рефінансування банків терміном до 90 днів шляхом проведення кількісного або процентного тендера, повідомлення про який щотижня надсилається банкам засобами електронної пошти. Практика засвідчила, що подовження термінів надання таких кредитів є необґрунтованим і може ускладнити монетарне управління. Використання часових періодів різної тривалості дає змогу, з одного боку, гнучкіше й ефективніше використовувати механізм рефінансування банків, а з другого – зменшити вплив коливань ліквідності наприкінці періоду, оскільки цільові показники монетарних агрегатів станом на кінець звітного періоду можуть бути викривлені через завищення або заниження залишків, які часто утворюються в останній день періоду утримання резервів.

Якщо такі кредити надаються на основі операцій на відкритому ринку підприємцям за звичайних умов забезпечення за процентними ставками центрального банку чи ринковими процентними ставками, то немає й не може бути додаткових обмежень на використання таких запозичених коштів. Центральний банк повинен контролювати лише загальний обсяг ліквідності, наданої шляхом проведення операцій на відкритому ринку. Кожен банк самостійно визначає напрями використання отриманих коштів. Наприклад, якщо банк позичає кошти на основі операцій на відкритому ринку, то він має повне право бути учасником міжбанківського кредитного чи валютного ринків.

Важливою вимогою надання центральним банком кредитів рефінансування є те, що забезпечення, яке приймається для гарантування операцій на відкритому ринку й постійно діючих механізмів, повинно характеризуватися високою якістю й ліквідністю, щоб запобігти ризику втрат для центрального банку та зменшити адміністративне навантаження, пов'язане із прийняттям такого забезпечення. Цим вимогам зазвичай повністю відповідають державні цінні папери, цінні папери центрального банку та іноземна валюта.

Однією з проблем подальшого вдосконалення механізмів підтримки ліквідності банків є порівняно низький рівень розвитку вітчизняного фінансового ринку, що зумовлено малими обсягами й низьким рівнем ліквідності вітчизняних цінних паперів. Так, станом на 1 січня 2012 року в обігу ПФТС було розміщено корпоративних облігацій за номінальною вартістю на суму 92,2 млрд грн, однак їх ліквідність залишалася надзвичайно низькою, а ризику – занадто високими. Вартість облігацій внутрішньої державної позики, що перебували у власності суб'єктів господарювання, становила 24,7 млрд грн, проте й вони характеризувалися низьким рівнем ліквідності. При цьому слід зазначити: чим нижча якість заставного забезпечення, наданого Національному банку під операції рефінансування, тим вищими будуть його витрати.

Одним із важливих інструментів підтримки банківської ліквідності є проведення НБУ операцій прямого репо з державними облігаціями України чи банківськими металами і зворотного репо з державними облігаціями України. Такі операції здійснюються згідно з укладеними договорами й на заздалегідь визначені суму й термін, але не більше ніж на 30 календарних днів. Операції репо можуть проводитися лише з тими державними облігаціями, строк погашення яких не припадає на термін проведення операції.

Проте слід мати на увазі, що переведення депозитів до Національного банку істотно не знизить тиск на ліквідність окремих банків, оскільки вони все одно повинні мати залишки коштів на рахунках у центральному банку для переведення депозитів. У балансі активів і пасивів НБУ зобов'язання банківських установ зменшаться, а зобов'язання перед новими вкладниками – збільшаться, тобто він буде змушений перебрати на себе як активи, так і пасиви банківської установи. Очевидно, що питання про перебирання Національним банком України на себе депозитної функції банків набуде актуальності лише за надзвичайної ситуації. Більш логічним заходом у відповідь на масове вилучення коштів із банків, на нашу думку, є запровадження державного гарантування депозитів у значно більших обсягах, ніж це робилося до останнього часу, тому пряме переведення депозитів до НБУ можна розглядати лише як гіпотетичний

варіант, який може бути використаний, якщо Фонд гарантування вкладів фізичних осіб буде неспроможний виконати свої зобов'язання в повному обсязі. Зазначимо, що за такого розвитку подій депозити переводитимуться лише на нетривалий (обмежений) період часу.

Однак подальше їх застосування виявилось недоцільним через низку чинників, серед яких слід назвати такі:

- неринковий характер використання такого інструмента, оскільки він не заохочує банки до запозичень на міжбанківському ринку;
- низькі порівняно з постійно діючими механізмами процентні ставки;
- складність визначення заставного забезпечення для таких кредитів;
- прихований характер надання конкурентних переваг окремим банкам тощо. Слід зазначити, що в разі одержання стабілізаційного кредиту можливі випадки, коли навіть системно важливий і платоспроможний банк не має недостатніх обсягів заставного забезпечення. При цьому потенційним забезпеченням можуть бути основні засоби банку, хоча центральні фінансові установи деяких країн, які погоджувалися брати таке забезпечення, потім були змушені володіти ним протягом багатьох років [2]. На нашу думку, капітал банку недоцільно використовувати як забезпечення ще й через те, що його вартість у разі банкрутства банку може виявитися надто малою, щоб покрити суму наданого центральним банком кредиту. Але придбання частки капіталу банку, як доповнення до визнаних центральним банком видів забезпечення, може бути однією з форм управління, здійснюваного органами нагляду для забезпечення адекватного контролю за діяльністю банків.

Разом із тим треба зазначити, що доступ банківських установ до операцій на відкритому ринку та постійно діючих механізмів Національного банку все ще зазначені обмеження щодо рефінансування змушують банки знижувати свою активність на ринку.

На нашу думку, до банків, які одержують кредити рефінансування за стандартними операціями на відкритому ринку та постійно діючими механізмами, не варто застосовувати обмеження на здійснення банківської діяльності або ж установлювати режими контролю цілей використання одержаного фінансування. Такі підходи лише ускладнюють процес управління ліквідністю в банках і роблять його більш суб'єктивним.

Проте Національний банк України повинен мати необхідні важелі обмеження діяльності банку чи її контролю в разі, якщо той стикається із проблемами, які потребують більш тривалої підтримки з боку органів регулювання. Наприклад, якщо банк, через неможливість фінансувати свої зобов'язання шляхом запозичення необхідних коштів із допомогою стандартних операцій, звертається по термінове стабілізаційне фінансування, то НБУ може запровадити певні обмеження щодо його участі в операціях на валютному і кредитному міжбанківських ринках або щодо збільшення його кредитного портфеля.

На нашу думку, при характеристиці стану грошового ринку слід чітко розуміти, що незалежно від трансформаційних умов економіки надання Національним банком ліквідності банкам не означає автоматичного наповнення всіх грошових каналів, повного відновлення роботи міжбанківського ринку й забезпечення інтенсивного кредитування економіки. Головна мета рефінансування полягає в регулюванні пропозиції грошей і забезпеченні стабільності банківської системи, а відновлення кредитування економіки залежить від стану самої економіки, характеру й інтенсивності ринкових відносин. В окремих випадках із метою інтенсифікації кредитування економіки уряди можуть надавати гарантії за міжбанківськими позиками. Але такі гарантії надаються лише як виняток і на термін, не більший від трьох місяців.

У світі для розширення переліку активів, які можуть використовуватися в операціях рефінансування як заставне забезпечення, пропонують використовувати кредити, видані банками своїм позичальникам. При цьому враховують навіть певну простоту і привабливість такого активу, його використання як застави пов'язано для центрального банку з цілою низкою проблем, які можуть створити істотні перешкоди у процесі рефінансування та знизити ефективність проведення грошово-кредитної політики в цілому. Тому для сучасних умов реалізації грошово-кредитної політики в Україні використання наданих банками кредитів як заставного забезпечення під операції рефінансування слід вважати передчасним.

Крім того, на нашу думку, основні вимоги необхідно доповнити додатковими умовами щодо адекватності застави, визначення величини знижки при розрахунку її вартості з урахуванням ризиків, характерних для даного забезпечення, а також чіткіше визначити строки й умови підписання договорів про заставу. Потребують спрощення і процедури управління ліквідністю за одночасного збереження повного контролю над обсягами ліквідності, наданої банкам. Проста, стабільна і прозора практика застосування інструментів рефінансування сприятиме зростанню довіри до Національного банку та посиленню механізму трансмісії від облікової ставки до цін на інші фінансові активи.

Висновки. Проведене дослідження механізмів забезпечення ліквідності банківських установ в умовах трансформаційної економіки на основі використання інструментів рефінансування дає підстави для таких висновків:

- підтримка ліквідності банків повинна здійснюватися переважно на основі короткострокового рефінансування під надійне забезпечення;
- політика НБУ щодо вибору заставного забезпечення для здійснення рефінансування банків може істотно впливати на структуру й розвиток банківського сектору;
- удосконалення механізмів підтримки банківської ліквідності на основі рефінансування банків потребує якісного поліпшення вітчизняного фінансового ринку, зокрема ринку державних цінних паперів;
- рекапіталізація неплатоспроможних, недокапіталізованих і проблемних банків не повинна здійснюватися за кошти рефінансування;

- запровадження механізму надання стабілізаційних кредитів можливе лише у виняткових випадках і лише для проблемних банків, які вважаються платоспроможними, однак потребують втручання з боку органів регулювання для підтримки необхідного рівня ліквідності, за процентними ставками, вищими за ставки для постійно діючих механізмів кредиту овернайт;

- надання банкам кредитів на основі операцій на відкритому ринку не повинно обмежуватися адміністративними заходами та супроводжуватися контролем їх використання;

- слід розробити чіткі внутрішні правила щодо прийнятного забезпечення та величини знижки при розрахунку вартості застави.

Таким чином, слід наголосити на тому, що управління ліквідністю як механізм реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України не варто ототожнювати з механізмами вирішення питань проблемних банків. Основна функція рефінансування полягає в забезпеченні реалізації цілей і методів проведення грошово-кредитної політики НБУ та збалансуванні попиту і пропозиції грошей в економіці країни.

Джерела та література:

1. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підруч. / Б. С. Івасів. – 3-є вид. – Тернопіль : Карт-бланш.Кондор, 2008. – С. 360.
2. Ліквідність банківської системи України : наук.-аналіт. матеріали / В. І. Мищенко. – К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2008. – Вип. 42. – 180 с.

Текуева К.Ж.

УДК 330.3

«ЗЕЛЕНЕ» ІНВЕСТИЦІЙ В РАМКАХ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРЕХОДА К «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКЕ»: МИРОВОЙ ОПЫТ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ ПОПЫТКИ

Понятие «зеленые инвестиции» является достаточно новым для отечественной науки и практики. Несмотря на использование в западной научной литературе термина «зеленые инвестиции», понимание его сущности в отечественной науке фактически отсутствует. В настоящее время перед мировым сообществом в целом и Украиной в том числе возникла необходимость поиска новых подходов к управлению экономикой и экологией, обеспечивающих, с одной стороны, их сбалансированность и совместимость развития, а с другой стороны, обеспечение совместно с экономической - водной, энергетической, продовольственной безопасности государства. Вследствие этого в последнее время стала доминировать концепция перехода к «зеленой экономике», которая успешно развивается и применяется в зарубежных странах, и принципы которой могут быть успешно внедрены в экономику Украины.

Важный вклад в исследовании данного вопроса внесли зарубежные и отечественные экономисты: Э. Барбье, Н. Робинс, С. Харичков [5], Н. Андреева [6], А. Бутенко [1] и другие.

Целью работы являются оценка возможности и перспектив развития «зеленых» инвестиций в Украине. Для этого необходимо рассмотреть понятие термина «зеленые» инвестиции; основные положения концепции перехода к «зеленой экономике»; меры, принимаемые иностранными государствами, направленные на переход к «зеленой экономике»; экономико-экологическую ситуацию, сложившуюся в Украине, и возможные пути ее улучшения.

Объектом изучения является экономико-экологическая ситуация Украины, а предметом – пути ее улучшения за счет притока «зеленых» инвестиций в рамках концепции перехода к «зеленой экономике».

Использование термина «зеленые инвестиции» в определенной степени является условным, отражающим в первую очередь направленность трансформационного курса на переход к «зеленой экономике». Этот термин в некоторой степени идентичен термину «экологически ориентированные инвестиции» с учетом приоритетов развития, заложенных в концепции «зеленой экономики». Приоритетными направлениями внедрения «зеленых» инвестиций являются:

- развитие экологической инфраструктуры;
- усовершенствование систем водоочистки и водоснабжения;
- экологически чистое сельскохозяйственное производство и устойчивое потребление;
- повышение энергетической эффективности строительства сооружений;
- развитие экологически чистого транспорта
- развитие экологически чистой энергетики
- регулирование химических веществ и отходов [5].

Концепция перехода к «зеленой экономике» предусматривает устранение зависимости между использованием ресурсов и экологическими последствиями экономического роста. Она характеризуется существенным увеличением инвестиций в «зеленые» сектора при поддержке политических реформ, обеспечивающих создание соответствующих возможностей. Эти инвестиции, как из государственного, так и частного секторов, обеспечивают механизм для перестройки предприятий, инфраструктуры и учреждений, а также для внедрения процессов устойчивого потребления и производства. Такая перестройка должна способствовать укрупнению доли «зеленых» секторов в экономике, повышению количества